

عنوان پژوهش

اقتصاد سیاسی سیاست‌ها و قوانین بازنشستگی در ایران

بیان و تشریح مسئله

اقتصاد و سیاست به‌گونه‌ای درهم‌تنیده و مرتبط با هم هستند که تحلیل درباره مسائل یک حوزه بدون در نظر گرفتن مسائل حوزه دیگر ناقص است و نتایج غیرقابل اعتمادی به‌دست می‌دهد. اگر اقتصاد را بررسی استفاده بهینه از منابع کمیاب بدانیم، اقتصاد سیاسی چگونگی اثرگذاری امور سیاسی بر انتخاب‌های اقتصادی را بررسی می‌کند.^۱ زمانی که عنصر سیاست در تحلیل‌های اقتصادی در نظر گرفته نمی‌شود این پیش‌فرض وجود دارد که هرگاه گزینه بهینه در استفاده از منابع مشخص شد، این گزینه توسط سیاست‌گذاران انتخاب و اجرایی می‌شود. این در حالی است که در واقعیت امر می‌توان موارد بسیاری را مثال زد که اگرچه گزینه بهینه سیاست‌گذاری مشخص است اما اراده انتخاب آن وجود ندارد یا انتخاب با موانع غیراقتصادی روبه‌رو می‌شود. برای تحلیل چنین موقعیتی ناگزیر از دخالت دادن عوامل سیاسی در تحلیل اقتصادی هستیم.

مسائل بازنشستگی و سیاست‌های مرتبط با آن نیز از این موضوع مستثنا نیستند. از طرفی این صندوق‌ها با بحران‌های جدی روبه‌رو هستند و حتی در زمان حاضر برای تأمین مخارج مستمری به منابع دولتی متکی شده‌اند و از طرف دیگر هر سیاستی که در این حوزه برای کاهش بار بدهی حال و آینده صندوق‌ها اعمال شود با حساسیت بسیاری از طرف جامعه پیگیری می‌شود، چراکه تقریباً همه افراد جامعه (بازنشستگان؛ شاغلان به‌ویژه شاغلان نزدیک به زمان بازنشستگی و جوانان آماده ورود به بازار) به‌طور مستقیم از این سیاست‌ها اثر می‌پذیرند. در نتیجه دولتمردان در اجرای سیاست‌های اصلاحی، که این جامعه را با واکنش منفی مواجه می‌کند، مقاومت می‌کنند. در کنار این طی سال‌های گذشته قوانینی تصویب شده که بحران صندوق‌های بازنشستگی را عمیق‌تر کرده است.

برای درک چرایی چنین اتفاقات لازم است از تحلیل‌های اقتصاد سیاسی در این زمینه استفاده کرد. بر این مبنا طرح نهایی می‌بایست روشن‌کننده مسائلی چون شناسایی و تحلیل روابط قدرت در تدوین و تصویب قوانین بازنشستگی، گروه‌های ذینفع، گروه‌های منتفع و متضرر از هر یک از قوانین، روند تصویب قوانین و مواردی از این دست باشد.

رئوس کلی شرح خدمات

- ارائه تصویر کلی از سیاست‌های بازنشستگی در ایران
- تحلیل نقش روابط قدرت در تدوین قوانین در ایران به طور کلی و قوانین بازنشستگی به طور خاص
- بازیگران مؤثر در روند پیشنهاد و تصویب (یا رد) سیاست‌ها (موافقان و مخالفان)
- گروه‌های منتفع و متضرر از قوانین تصویب (یا رد) شده
- منافع بلندمدت و یا کوتاه‌مدت ذینفعان و بازیگران مؤثر ناشی از تصویب (یا رد) قوانین
- جایگاه تفکر بیمه‌ای در تصویب (یا رد) قوانین بازنشستگی

^۱ آلن درازن، اقتصاد سیاسی کلان، ترجمه جعفر خیرخواهان، موسسه عالی توسعه و برنامه‌ریزی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی (سابق)، ۱۳۹۰